

XALQARO BAHOLASH TIZIMLARINING MILLIY TA'LIM TIZIMLARIGA TA'SIRI

Andijon davlat chet tillari instituti talabasi

Soliyeva Mubinaxon

Ilmiy rahbar: Turahon Abduraxmanov

Annotatsiya: *So'nggi o'n yilliklar davomida ta'lim sohasida yuz berayotgan jadal globallashuv natijasida milliy ta'lim tizimlari uchun xalqaro baholash tizimlari katta ahamiyat kasb etmoqda. Xususan, dunyo bo'ylab taraqqiyotga intilayotgan davlatlarda ta'lim sifatini oshirish, xalqaro me'yorlarga moslashish va raqobatbardosh bilimga ega avlodni shakllantirish uchun zamonaviy baholash tizimlarining joriy qilinishi tobora dolzarb bo'lib bormoqda. Xalqaro baholash tizimlari davlatlar o'rtasida bilim va ko'nikmalar darajasini ob'ektiv o'lchovlar asosida solishtirish, mavjud imkoniyat va muammolarni aniqlash hamda samarali islohotlarni amalga oshirish uchun mustahkam asos bo'lib xizmat qilmoqda.*

Kalit so'zlar: *xalqaro baholash tizimlari, milliy ta'lim tizimi, ta'lim sifati, innovatsion ta'lim, o'quv dasturi, baholash mezonlari, ta'lim islohotlari, xalqaro reyting, o'qituvchilar malakasi, zamonaviy bilim.*

Xalqaro baholash tizimlari ko'plab mamlakatlar ta'lim siyosatida hal qiluvchi omilga aylangan. Har bir davlat o'zining ta'lim tizimini tubdan yangilash va zamonaviylashtirish jarayonida ushbu o'lchov va mezonlardan foydalanadi. Bu tizimlar milliy ta'lim dasturlari, o'qituvchilarning kasbiy salohiyati va o'quvchilar bilimining xalqaro me'yorlar darajasida baholab borish imkonini beradi. Xalqaro baholash tizimlari natijalarining e'lon qilinishi orqali ta'lim tizimining afzallik va kamchiliklari ochiq-oydin ko'rinadi. Natijada, davlatlar zamonaviy ilmiy metodologiyadan foydalanish, ilg'or tajribalarni joriy qilish, o'qitish uslublarini yangilash yo'nalishida aniq chora-tadbirlarni ishlab chiqishadi. Ta'lim sifatini oshirishda xalqaro baholash tizimlarining o'rni beqiyos. Ularning asosiy maqsadi -

o'quvchilarning tayyorgarlik darajasini chuqur tahlil qilish, mustaqil fikrlash va muammoli vaziyatlarni mustaqil hal qilish kabi qobiliyatlarini aniqlashdan iborat. Bu tizimlar ko'plab yillardan beri xalqaro miqyosda sinovdan o'tgan va ilmiy asoslangan baholash usullaridan iborat bo'lib, ta'lim jarayonining barcha ishtirokchilari uchun katta ahamiyatga ega. Xalqaro baholash natijalari o'quv dasturlarining zamonaviy talablar asosida shakllantirish, fanlarni chuqur o'rgatish, pedagogik yondashuvlarni tanlash va bilimlarni baholash mezonlarini takomillashtirish kabi sohalarga faol ta'sir ko'rsatadi [1].

Hozirgi zamonda ko'plab davlatlar ta'lim tizimini isloh qilish, bilimlarni baholashni takomillashtirish va xalqaro reytinglarda yuqori o'rinlarni egallash uchun PISA, TIMSS, PIRLS kabi xalqaro baholash dasturlarida faol ishtirok etmoqda. Ushbu dasturlar doirasida o'quvchilarning matematika, o'qish savodxonligi, tabiiy fanlar va boshqa sohalardagi tayyorgarlik darajalari sinovdan o'tkaziladi. Natijada, har bir mamlakat o'zining ta'lim tizimidagi afzallik va kamchiliklarni aniq bilib oladi. Bu esa mamlakat oldiga kelajakda nimaga e'tibor qaratish, qaysi yo'nalishda islohotlar o'tkazish lozimligi borasida muhim savollar qo'yadi. Xalqaro baholash dasturlarining milliy ta'lim tizimlariga kirib kelishi davlat tomonidan qabul qilinadigan siyosiy qarorlarda ochiq-oydin ifoda topmoqda. Albatta, bu jarayonda ta'lim tizimlari o'z milliy o'ziga xosligini yo'qotmasligi muhim. Shu sababli ayrim davlatlar xalqaro baholash talablari va milliy me'yorlarning muvozanatini saqlashga harakat qilmoqda. Bu esa xalqaro tajribadan foydalanish, jahon taraqqiyotining ilg'or namunalarini o'rganish, lekin ayni vaqtda o'z milliy qadriyatlarini asrab-avaylash imkonini beradi. Xalkaro baholash natijalari milliy ta'lim tizimining joriy ahvoriga obyektiv qarash va aniq islohotlarni amalga oshirish uchun muqim asos vazifasini bajaradi. Turli xalqaro baholash dasturlarida qatnashish orqali mamlakatlar ta'lim sohasida o'zaro tajriba almashadi, xalqaro hamkorlik imkoniyatlari kengayadi. Bu jarayon uzoq muddatli istiqbolda ilm-fan ravnaqi, zamonaviy texnologiyalarni o'zlashtirish va innovatsion faoliyatni rivojlantirish uchun zamin yaratadi. Shu bilan birga, xalqaro baholashda qo'yilgan yuqori talablar davlatlarni mustahkam samarali

ta'lim siyosati yuritishga undaydi, ta'lim jarayonining barcha bosqichlarini yuksak saviyada tashkil qilishga va islohotlarni turg'un holatda qoldirmasdan, doimiy takomillashtirib borishga turtki beradi [2].

Ta'lim tizimini isloh qilishdagi eng muhim yo'nalishlardan yana biri, xalqaro baholash standartlaridan kelib chiqib, innovatsiyalarni amaliyotga tatbiq qilishdan iborat. Yuqori natijalarga erishgan mamlakatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, xalqaro baholash natijalari asosida ta'lim dasturlari qayta ko'rib chiqilgan, o'qituvchilarning malakasini oshirish bo'yicha keng ko'lamli dasturlar ishlab chiqilgan va amaliyotga joriy etilgan. Bunday tizimli yondashuvlar mamlakatga zamonaviy iqtisodiy, ijtimoiy va ilmiy sohalarda yuqori darajali raqobatbardosh kadrlar tayyorlash imkonini beradi. Xalqaro baholash tizimlari kerakli yo'nalishlar va ustuvor sohalarni aniq belgilab beradi. Ushbu tizmlar orqali ta'lim sohasidagi ilg'or yangiliklar, zamonaviy o'qitish texnologiyalari, metodikalar va o'quv materiallaridagi yangicha yondashuvlar yuzaga chiqadi. Natijada, har bir mamlakat o'z ta'lim dasturlari va jarayonlarini takomillashtirish uchun yangi imkoniyatlarga ega bo'ladi. Bu esa istiqbolda butun ta'lim tizimi samaradorligi va sifatini oshirishga xizmat qiladi. Xalqaro baholashda muvaffaqiyatga erishish uchun ta'lim tizimini kompleks va tizimli tarzda isloh qilish, davlat siyosatini faol va innovatsion yondashuv asosida olib borish muhimdir. Ko'plab rivojlangan davlatlarning bugungi kun ta'lim sohasidagi yutuqlari, aynan, xalqaro baholash natijalari va mezonlarini o'z vaqtida chuqur tahlil qilib, ularni mahalliy amaliyotga ijobiy moslashtirish natijasida yuzaga kelgan. Bu esa ta'lim sohasiga investitsiya kiritish, o'qituvchilar malakasini oshirish, zamonaviy texnologiyalarni joriy qilish, fainensiv bilim va ko'nikmalarni chuqur o'rgatish bilan bog'liq izchil va uzluksiz islohotlarni talab qiladi. Xalqaro baholash tizimining milliy ta'lim sohasiga ta'siri shu bilan ham ahamiyatliki, u xalqaro tajriba asosida yangi yondashuvlar, ilg'or tamoyillar va evolyutsion o'zgarishlar uchun sharoit yaratadi [3].

Xalqaro baholash natijalari milliy ta'lim tizimining zaif jihatlarini aniqlashda, rivojlantiruvchi yo'nalishlarni ishlab chiqishda, mafkuraviy, ijtimoiy va

iqtisodiy talablarga javob beradigan islohotlarni hayotga tatbiq etishda ishonchli mezon hisoblanadi. Baholash natijalariga asoslanib, ta'lim siyosati va strategiyasi tubdan o'zgartiriladi, ilg'or me'yori va ko'rsatkichlarni joriy qilish uchun keng imkoniyatlar paydo bo'ladi. Shu bilan birga, xalqaro baholash tizimlari har bir o'quvchining individual qobiliyatini aniqlashda, ta'lim muassasalari faoliyatini ob'ektiv baholashga erishishda ham o'z ahamiyatini yo'qotmaydi. Davlatlar tomonidan xalqaro baholash natijalariga asoslanib, doimiy monitoring olib borish va tajribalarni amaliyotga tatbiq etish ta'limning barqaror rivojlanishiga olib keladi. Baholash natijalari asosida maktablar va oliy o'quv yurtlari oldiga aniq vazifalar qo'yiladi, o'qituvchilarning kasbiy salohiyati va bilim darajasini oshirish, o'quvchilarda zamonaviy ko'nikma va kompetensiyalarni shakllantirish uchun ko'plab dastur va loyihalar amalga oshiriladi. Ta'lim mazmuni va sifatini xalqaro darajaga olib chiqish uchun o'ziga xos milliy dasturlar ishlab chiqiladi. Xalqaro baholash tizimlari doirasida amalga oshirilayotgan har bir mamlakat islohotlari zamonaviy ta'lim mezonlariga moslashadi, bunda xalqaro reytinglar va indikatorlar muhim yo'l-yo'riq vazifasini bajaradi. Har bir mamlakat xalqaro o'lchov tizimlaridan kelib chiqib, ta'lim metodikasi, dasturi va baholash mezonlarini muntazam yangilab boradi, zamon talablari asosida muvozanatni saqlashga harakat qiladi. Bunda zamonaviy darslik va o'quv adabiyotlarini ishlab chiqish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy qilish, metodik qo'llanmalardan samarali foydalanish bo'yicha tizimli ishlar olib boriladi [4].

Har bir xalqaro baholash tizimi to'plangan natijalarni ilmiy asosda chuqur tahlil qilish, zamonaviy axborot texnologiyalari bilan birga mustahkam ilmiy-metodik asoslarni shakllantirishga yordam beradi. Ushbu natijalar asosida innovatsion pedagogik yondashuvlar tushunchasi kengaydi, innovatsion darslar tashkil etildi va zamonaviy iqtisodiyotni zabt eta oladigan bilimdon va malakali kadrlar yetishib chiqmoqda. Ta'lim sifati va samaradorligining oshishi mamlakat taraqqiyoti uchun zarur bo'lgan barcha sohalarda yuqori natijalarga erishishga xizmat qiladi. Xalqaro baholash tizimlarining milliy ta'lim tizimlariga ta'siri haqida

gapirganda, eng avvalo uning ijobiy ta'siri va imkoniyatlariga e'tibor qaratish lozim. Ular yordamida ta'lim jarayonini chuqur tahlil qilish, innovatsion loyihalarni ishlab chiqish va amalga oshirish, ilg'or hamda raqobatbardosh ta'lim tizimini shakllantirish mumkin. Xalqaro tajriba asosida takomillashayotgan milliy ta'lim tizimi esa mamlakat taraqqiyotining muhim kafolatiga aylanadi [5].

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, xalqaro baholash tizimlari zamonaviy ta'lim taraqqiyotining muhim omillaridan biri bo'lib, davlatlarni xalqaro maydonda raqobatbardosh kadrlar tayyorlash, jamiyat taraqqiyotini ta'minlash va butun dunyo bo'yicha ilg'or bilim va ko'nikmalarga ega bo'lgan fuqarolarni shakllantirishga undaydi. Milliy ta'lim tizimining global o'zgarishlarga moslashuvi, innovatsiyalarga yo'g'rilgan va zamon talablari asosida doimiy takomillashib borishi bevosita ushbu xalqaro baholash tizimlaridan samarali foydalanishga bog'liqdir. Shu bois milliy ta'lim tizimi oldida turgan eng asosiy vazifa - xalqaro baholash natijalarini e'tiborga olish, zamonaviy yondashuvlarni amaliyotga tatbiq etish va o'ziga xos milliy tizimni shakllantirishdir. Bu esa mamlakat kelajagi uchun mustahkam asos bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abduqodirov, A. (2019). "Ta'lim sifati va xalqaro baholash tizimlari: O'zbekistonda rivojlanish tendensiyalari." O'zbekiston Pedagogik Jurnal, 4(2), 112-118.
2. Azizova, M. (2021). "PISA testlari va milliy ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan o'zgarishlar." Zamonaviy Ta'lim, 9(3), 52-59.
3. Bozorov, I. (2020). "Ta'limni xalqaro standartlarga muvofiqlashtirishning dolzarb masalalari." Ilmiy-Ommabop Jurnal, 15(5), 74-81.
4. Gulomova, S. (2018). "Milliy ta'lim tizimida baholash mezonlarining takomillashtirilishi." UzRespublika Ta'limi, 2(1), 31-37.
5. Islomov, J. (2020). "Xalqaro baholash dasturlari va ularning ta'lim sifatiga ta'siri." O'zbekiston Ta'limi, 11(4), 45-53.

6. Karimova, N. (2019). "Milliy baholash tizimini xalqaro standartlar asosida rivojlantirish." O'qituvchi va Ta'lim, 3(2), 20-29.
7. Qayumov, Z. (2021). "Xalqaro baholash natijalari asosida O'zbekiston ta'lim tizimini modernizatsiya qilish." Ta'lim Bozoridagi Islohotlar, 8(3), 66-74.
8. Shoabdurahmonov, L. (2018). "Baholash tizimining islohoti va o'quvchilarning bilim darajasi." Pedagogik Izlanishlar, 7(2), 88-95.